

СПОСІБ ВЧИНЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КРАДІЖКИ ЧУЖОГО МАЙНА ГРОМАДЯН, ВЧИНЕНОЇ ГРУПАМИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Сорока І.В.,
здобувач

Національна академія внутрішніх справ

У статті розглядається спосіб вчинення крадіжок чужого майна громадян, вчинених неповнолітніми, з позиції таких його компонентів, як підготовка, безпосереднє вчинення та маскування. У роботі визнається, що причинами недостатнього рівня встановлення винуватців є проблеми, з якими стикаються правоохоронці з позиції способів вчинення крадіжок чужого майна громадян, вчинених неповнолітніми. Наголошується, що переважно, досліджуване кримінальне правопорушення має повно структурний спосіб вчинення злочину.

Ключові слова: спосіб вчинення злочину, підготовка, приховування, неповнолітній, крадіжка.

Сорока И.В. / СПОСОБ СОВЕРШЕНИЯ КАК ЭЛЕМЕНТ КРИМИНАЛИСТИЧЕСКОЙ ХАРАКТЕРИСТИКИ КРАЖИ ЧУЖОГО ИМУЩЕСТВА ГРАЖДАН, СОВЕРШЕННОЕ ГРУППОЙ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ / Национальная академия внутренних дел, Украина

В статье рассматривается способ совершения краж чужого имущества граждан, совершенных несовершеннолетними, с позиции таких его компонентов как подготовка, непосредственное совершение и маскировки. В работе признается, что причинами недостаточного уровня установления виновников есть проблемы, с которыми сталкиваются правоохранительные органы с позиции способов совершения краж чужого имущества граждан, совершенных несовершеннолетними. Отмечается, что в основном исследуемое уголовное преступление имеет полноструктурный способ совершения преступления.

Ключевые слова: способ совершения преступления, подготовка, сокрытие, несовершеннолетний, кража.

Soroka I.V. METHOD OF COMMITTING AS ELEMENTS OF CRIMINOLOGICAL CHARACTERISTICS THEFT OF ANOTHER'S PROPERTY BY CITIZENS, COMMITTED GROUP MINORS / National Academy of Internal Affairs, Ukraine

Article scientists determined position on the content, meaning way the crime as part of criminological characteristics. This item is considered by most scientists as a central component structure criminological characteristics. The paper recognizes that the reasons for the low setting culprits are the challenges faced by law enforcement officers from the standpoint of methods of theft of another's property of citizens, committed by juveniles.

Based on the research provides data on crimes carried out actions to prepare, commit and direct masking theft. Participation in adolescents may indicate stealing data such as lack of purposeful, deliberate preparation for a criminal offense; simple pathways to the premises; choice of ways to break that does not require much physical strength; use to penetrate narrow openings. The conclusions noted that the preferred method of theft of another's property of citizens committed by groups of minors should be considered a full structural, ie the presence of training, direct to commit and conceal the crime.

Key words: method of crime, education, concealment, minor theft.

Постановка проблеми. Згідно зі статистичними даними Генеральної прокуратури України, лише за 2014 р. обліковано 226756 крадіжок, з яких повідомлення про підозру вручено лише у 70502 випадках.

Не менше занепокоєння викликають показники, що ілюструють кількість вчинених тасмних заволодінь чужим майном громадян, вчинених неповнолітніми. Статистичні дані визначають, що лише у 2014 р. неповнолітніми вчинено 4566 крадіжок.

Враховуючи наведені нами відомості, можна стверджувати, що наявні труднощі, з якими стикаються правоохоронці при кримінальних правопорушеннях досліджуваної категорії. Для формування алгоритму дій працівників правоохоронних органів із розслідування кримінальних правопорушень вказаної категорії постає необхідність висвітлення їх способу як одного з центральних (основних) елементів криміналістичної характеристики. Це, у свою чергу, стає можливим при розгляді даного правопорушення як системи дій та визначення на підставі проведеного дослідження необхідної для кримінальних правопорушень, кваліфікованих за ст. 185 КК України, вчинених неповнолітніми.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Спосіб злочину розглядається вчиненими-криміналістами як ключовий компонент структури криміналістичної характеристики окремого виду кримінального правопорушення.

У криміналістиці існують різні підходи до визначення поняття способу злочину. Під способом злочину прийнято розуміти спосіб дії злочинця, що виражається в певній, взаємозалежній системі операцій і прийомів підготовки, вчинення й приховування злочинів [1, с. 41], систему взаємозалежних, цілеспрямованих навмисних дій щодо під-

готовки, вчинення, приховування злочинів, здійснюваних відповідно до обстановки та властивостей особи, а також обумовлені ними дії цілого ряду інших осіб, які необхідні для настання злочинного результату [2, с. 574].

Метою статті є висвітлення способу вчинення як елементу криміналістичної характеристики крадіжок чужого майна громадян, вчинених групами неповнолітніх.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи поняття способу вчинення злочину як криміналістичної категорії, обов'язково необхідно звернутись до роботи Г.Г. Зуйкова, в якій автор доречно наголошував, що спосіб учинення злочину є системою дій під час підготовки, вчинення та приховування злочину, детермінованих умовами зовнішнього середовища та психофізичними властивостями особи, що можуть бути пов'язані з вибором використання відповідних знарядь або засобів та умов, місця і часу [3, с. 12].

Спосіб вчинення злочину визначається як певний порядок, метод, послідовність рухів і прийомів, застосовуваних особою для вчинення злочину [4, с. 171]. Тобто спосіб визначається як певна дія відповідної особи, спрямована на підготовку, вчинення чи маскування суспільно-небезпечного діяння.

На думку М.І. Єнікеєва, спосіб вчинення злочину – це система прийомів, дій, операційних комплексів, зумовлених метою і мотивами дій, психічними і фізичними якостями особи, в яких виявляються психофізіологічні і характерологічні особливості людини, її знання, навички, вміння, звички і ставлення до різних проявів дійсності. Для кожного злочину існує свій системний «набір», комплекс дій і операцій. У кожній людини також є система узагальнених дій, що свідчить про її індивідуальні особливості. Ці комплекси так само індивідуалізовані, як

і папілярні візерунки пальців, проте, відрізняючись від останніх, сліди цих комплексів завжди залишаються на місці вчинення злочину [5, с. 105].

М.В. Салтєвський наголошував, що спосіб учинення злочину – явище об'єктивної дійсності, його правове і наукове поняття є предметом досліджень низки правових наук. У науці кримінального права склалося уявлення про спосіб учинення злочину як про неодмінну частину кожного злочину [6, с. 424].

Спосіб учинення злочину являє собою систему взаємозумовлених, детермінованих дій, спрямованих на підготовку, вчинення та приховання злочину, пов'язаних з використанням відповідних знарядь та засобів, а також часу, місця та інших обставин об'єктивної обстановки, що сприяють учиненню злочину [7, с. 190].

Ретельний аналіз способу злочину в кримінально-правовому розумінні здійснив М. І. Панов, який пропонує під способом злочину розуміти певний порядок, метод, послідовність рухів і прийомів, застосовуваних особою в процесі вчинення суспільно небезпечного посягання на охоронювані законом суспільні відносини, поєднаних з вибіркоким використанням засобів вчинення злочину [8, с. 342].

Розглянемо спосіб вчинення досліджуваного кримінального правопорушення з позиції таких його складових, як підготовка, безпосереднє вчинення та приховування.

Так, вагомим компонентом способу вчинення крадіжок виступають, здійснені злочинцем підготовчі заходи. Ці дії, як правило, включають:

- підбір співучасників;
- збір відомостей про об'єкт злочинного посягання;
- придбання технічних засобів (радіоапаратури, наборів інструменту, ключів);
- пошук місць зберігання (приховування) і каналів збуту викраденого, а також осіб і організацій, яким необхідне викрадене майно.

Водночас даний перелік не є повним, оскільки можуть застосовуватися й інші дії. Варто нагадати й про особу, що вчинює розглядувані кримінальні правопорушення. Так, неповнолітні не завжди використовують наведений перелік заходів з підготовки до вчинення крадіжки. Однак недооцінювати особу, що не досягла віку повноліття, не варто.

Важливою є думка Є.І. Макаренка, який зазначає, що спосіб учинення злочину детермінується низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників. Серед них поряд із випадковими мають місце постійно діючі протягом тривалого періоду. Взагалі спосіб може характеризуватися наявністю системи взаємопов'язаних дій з підготовки, безпосереднього вчинення та приховування слідів діяння [9, с. 25-26].

Розглядаючи спосіб вчинення злочину як частину предмета доказування В.О. Попелюшко зазначає, що його слід розуміти, як певний порядок, метод, послідовність рухів і прийомів, що застосовуються особою для вчинення злочину, форму реалізації дії чи бездіяльності [10, с. 123].

Способи вчинення крадіжок варто розглядати з позиції їх вчинення групами неповнолітніх з незаконним проникненням у житло, приміщення або інше сховище та шляхом вільного доступу.

Про участь у крадіжці підлітків можуть свідчити й особливості способу його вчинення: відсутність цілеспрямованої, продуманої підготовки до злочину; нескладні шляхи проникнення до приміщення; вибір способів зламу, що не вимагають значної фізичної сили; використання для проникнення вузьких отворів; мала вага викраденого; відсутність професійних навичок; використання в якості знарядь злочину предметів повсякденного вжитку; непослідовність дій на місці злочину, розкидування предметів навколишньої обстановки та необґрунтоване їх знищення; вчинення на місці злочину цинічних дій [11, с. 110].

Проникнення в приміщення шляхом вільного доступу здійснюється через дах і балкони багатопверхових будинків; через вікна й двері; з дозволу потерпілих (шляхом зловживання довірою); обманом малолітніх осіб з психічними розладами тощо. До крадіжок, що вчиняються способами, не пов'язаними з проникненням у приміщення, належать: крадіжки з автомобілів, валіз ручної поклажі на вокзалах; кишенькові крадіжки (крадіжки із сумок); крадіжки з магазинів і торгових наметів; крадіжки в осіб, що перебувають у громадських місцях у нетверезому стані. Кишенькові крадіжки здійснюються двома способами: під прикриттям якого-небудь предмету або без такого прикриття під час тисняви у транспорті, на зупинках, в установах тощо. При цьому крадіжки у транспорті вчиняються здебільшого у групі чисельністю 3 – 5 осіб.

Незважаючи на різноманітність способів вчинення неповнолітніми крадіжок, можна простежити закономірності повторюваності способів.

Способи й прийоми, які звичайно застосовують неповнолітні при вчиненні крадіжок, як правило, не відрізняються винахідливістю. Так, судово-слідча практика свідчить, що крадіжки з різними формами зломів становлять близько 38%, кишенькові крадіжки – 4%, шляхом підбора ключа, попередньо украденого в однокласника або знайомого в школі, а також при відвідуванні вдома – 6%, шляхом видавлювання шибки, проламів стін і розборів дахів – 24%, а також вільним доступом – 28%. Водночас варто зазначити, що винахідливість неповнолітніх може бути чинником, що не дозволив викрити правоохоронцям відповідних осіб.

Найпоширенішими способами проникнення у квартиру групи неповнолітніх є: вибивання дверей і вікон; зламування заборів; добір ключів (зокрема, використання раніше украдених ключів); проникнення шляхом вільного доступу з балкону, через незамкнену квартиру тощо. І тут викрадаються невеликі за обсягом речі.

У результаті вивчення судово-слідчої практики встановлено, що крадіжки вчинювались шляхом злomu дверей за допомогою підручних засобів, проникнення через вікно, балкон і т.д. вранці або вдень (до 82%).

Як показує практика, в більшості випадків крадіжок, вчинених як групою, так і одноосібно, всі учасники виступали у ролі виконавців.

Один із компонентів способу злочину полягає у приховуванні. Як наголошує Р.М. Шехавцов, протидія розслідуванню може мати характер структурно складної умисної діяльності, що вчинюється винною особою [12, с. 21]. Типовими прийомами (способами) приховування крадіжок стають виїзд злочинця з населеного пункту, де було скоєно злочини; знищення знарядь і слідів злочину; укриття знарядь скоєння злочину; швидкий збут викраденого або його укриття; викидання викраденого майна при виникненні небезпеки викриття; дача неправдивих показань, відмова від надання показань; вплив на очевидців, свідків, потерпілих з метою дачі ними неправдивих показань або відмови від дачі показань тощо [13].

Враховуючи викладене, можна дійти висновку, що під способом учинення злочину варто розуміти систему об'єднаних єдиним задумом умисних дій злочинця з підготовки, вчинення та приховування злочину. З огляду на це, спосіб учинення злочину є головним і єдналим елементом, за допомогою якого можна дослідити виявлені у процесі аналізу зв'язки між усіма структурними елементами криміналістичної характеристики [14, с.38].

Не можуть дві абсолютно різні особи вчинити один і той же злочин за однаковою схемою. Так, спосіб вчинення злочину взагалі може бути схожий, але в деталях неодмінно будуть певні розбіжності.

Як вірно наголошує О.Н. Колесніченко, для криміналістичної характеристики важливі не самі способи вчинення та приховання, але і їх специфічне відображення в

об'єктивній дійсності, насамперед, у вигляді певної системи слідів [15, с. 45].

Висновки. У зв'язку з тим, що крадіжки групами неповнолітніх переважно вчинюються без підготовки, залишається значна кількість слідів. Все це накладає відбиток на розслідування. Зазначене вказує, що інформація про спосіб вчинення крадіжок групами неповнолітніх має важливе практичне значення, у першу чергу, для попередження, швидкого та повного розслідування, пошуку ви-

нних, відшкодування завданих збитків. Виявлення ознак, що вказують на складові способу злочину, робить можливим встановлення інших його структурних компонентів. Завдяки останнім отримується інформація про неповнолітніх злочинців та роль кожного у групі.

Подальші наші дослідження спрямовуватимуться на висвітлення інших елементів криміналістичної характеристики крадіжок чужого майна громадян, вчинених групами неповнолітніх.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колесниченко А.Н., Коновалова В.Е. Криминалистическая характеристика преступлений. – Х.: ХЮрИ., 1985. – 93 с.
2. Криміналістика: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / За ред. В.Ю. Шепітька. – 3-є вид., переробл. і допов. – К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2004. – 736 с.
3. Зуйков Г. Г. Криминологическое учение о способе совершения преступления : автореф. дисс. на соискание учен. степени д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология» / Г. Г. Зуйков. – М., 1970. – 41 с.
4. Криміналістика: Учебник для вузов / Под ред. А.Н. Васильева. – М.: Изд-во МГУ, 1980. – 566 с.
5. Еникеев М.И. Юридическая психология: учеб. для вузов. – М.: Изд. группа НОРМА-ИНФРА, 2001. – 517 с.
6. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді): підруч. / М. В. Салтевський – К.: Кондор, 2005. – 588 с.
7. Шмонин А. В. Методика расследования преступлений : [учеб. пособие] / А. В. Шмонин – М.: Юстицинформ, 2006. – 464 с.
8. Настільна книга слідчого: (Наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів) / М.І. Панов, В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова та ін. – К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2003. – 720 с.
9. Макаренко Е. И. Особенности расследования квартирных краж, совершаемых группой лиц : дисс. кандидата юрид. наук : 12.00.09 / Евгений Иванович Макаренко. – М., 1983. – 200 с.
10. Попелюшко В.А. Способ совершения преступления как элемент предмета доказывания // Сов. государство и право, 1984. – № 1. с.122-125.
11. Криминалистическая методика расследования отдельных видов преступлений: Учебное пособие в 2-х частях. Ч. 2: / Под ред. А. П. Резвана, М. В. Субботиной. – М.: ИМЦ ГУК МВД России, 2002.— 232 с.
12. Лисиченко В.К. Основи подолання протидії розслідуванню корисливо-наслідницьких злочинів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями: Навчальний посібник / В.К. Лисиченко, Р.М. Шехавцов. – Луганськ: РВВ ЛАВС, 2004. – С. 21.
13. Криміналістика : підручник / [В.Д. Берназ, В.В. Бірюков, А.Ф. Волобуєв]; за заг. Ред.. А.Ф. Волобуєва ; МВСУкраїни, Харк. Нац. Ун-т внутр. Справ. – Х.: ХНУВС, 2011. – 666 с.;
14. Павлова Н. В. Особливості розслідування шахрайства, пов'язаного з відчуженням приватного житла [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Наталя Валеріївна Павлова; Дніпропетровський держ. ун-т внутрішніх справ. – Д. 2007. – 223 с.
15. Колесниченко А.Н. Проблемы развития методики расследования / А.Н. Колесниченко, В.П. Суетнов, В.М. Хотенец // К вопросу о криминалистической характеристике и методике расследования преступлений: Сб. науч. трудов. – Иркутск: РИО Иркутского гос. ун-та им. А.А. Жданова, 1980. – С. 45